

Kókay György
(1929–2007)

Az immár csaknem hat évtizedes magyarországi egyetemi szintű könyvtáros képzés első hallgatói az élet elkerülhetetlen, ugyanakkor szomorú törvényei szerint lassan-lassan eltávoznak körünkől. *Fülöp Géza, Fodor András, Bayer József* – hogy csak néhány nevet említsünk az első évfolyamon végzettek közül – után 78 éves korában elhunyt *Kókay György* sajtó- és művelődéstörténész, bibliográfus, a Magyar Könyvszemle felelős szerkesztője, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem professor emeritusa.

Kor- és évfolyamtársaihoz hasonlóan ő is jobb híján – ahogyan egyik visszaemlékező írásában olvasható: „*negatív választás*” után – döntött az 1949-ben megszervezett és megindult könyvtáros szak mellett. A budapesti gyakorló gimnáziumban tett érettségi vizsgát követően az akkor még Pázmány Péterről elnevezett egyetem magyar–latin szakán 1947-ben kezdte meg tanulmányait, azonban a mind jobban elkomoruló egyetemi élet és az eredetileg hivatásul választott tanári pálya ekkoriban bekövetkezett végletes átideologizáltsága miatt kilátástalannak ítélve jövőjét oktatóként, 1949-ben az akkor induló új tanszék hallgatója lett, és 1952-ben magyar–könyvtár szakon végzett az immár Eötvös Loránd nevét viselő egyetemen. (A sors egyfajta elégtételét láthatjuk abban, hogy élete utolsó korszakában a Pázmány Péterről elnevezett univerzitás professzora lehetett.) Bár részben kényszerűségből választotta a könyvtár szakot, döntését egyáltalán nem bánta meg; az ott tanultakat későbbi pályáján nagyszerűen tudta hasznosítani. 1999-ben meleg hangon emlékezett meg egykori társairól, tanáiról és a szakról az annak indulása 50. évfordulóján rendezett tanácskozáson: „*A könyvtári tanszék első előadóinak magas szakmai színvonala mellett emlékeztetni kell arra a humánus légkörre is, ami a dehumanizálódás korában szinte felbecsülhetetlen érték volt. A félelem és szorongás éveiben az akkori Puskin utcában meghúzódó Könyvtár-tudományi Tanszék a béke és nyugalom szigete volt.*”

A szakon *Dezsényi Béla* oktatta a sajtótörténetet, és a frissen végzett szakembernek csakhamar ő lett a hivatali felettese, valamint a sajtótörténeti kutatásokba, azok módszereibe bevezető mestere is az Országos Széchényi Könyvtár akkor még létező Hírlaptárában. Ez a tény életre szólóan meghatározta későbbi életútját és tudományos pályáját, hiszen nem a gyász pillanatának kegyeleti túlzása, hanem vitathatatlan tény, hogy *Kókay György Szinnyi József* és *Dezsényi Béla* mellett a magyar sajtótörténeti kutatások meghatározó személyisége. 1963-ig volt a nemzeti könyvtár munkatársa, akkor ösztöndíjas aspiránsként folytathatta kutatásait. Kandidátusi értekezését 1968-ban védte meg *A magyar hírlap- és folyóiratirodalom kezdetei 1780-1795* címmel. (Kötetben 1970-ben látott napvilágot a hallatlanul részletes, több mint 500 oldalas monográfia.) A magyar sajtó korai történetéről

több szöveggyűjteményt állított össze, számos tanulmányt publikált – többnyire a Magyar Könyvszemleiben – és szerkesztője, illetve részben szerzője volt *A magyar sajtó története 1705-1848* című összegzésnek.

1966-tól az *MTA Irodalomtudományi Intézete* munkatársaként különféle beosztásokban dolgozott. 1984-ben a Bibliográfiai osztály vezetőjévé nevezték ki, később a XVIII. századi osztály irányításával is megbízták. Bekapcsolódott az intézetben folyó kritikai kiadások munkálataiba, több *Jókai*-kötet sajtó alá rendezője volt, és a meginduló *Bessenyei György*-kiadást is gondozta. *A Magyar irodalomtörténet bibliográfiája* elnevezésű monumentális retrospektív vállalkozás egyik irányítójaként a szűkebb kutatási területére vonatkozó második kötetet ő állította össze: *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772–1849.* (Bp., 1975.). Sajtótörténeti és bibliográfiai ismereteit kamatoztathatta az 1972-ben közreadott könyvészet egyik munkatársaként: *A magyar sajtótörténet irodalmának válogatott bibliográfiája 1705–1945.* Az intézetben végzett sokrétű feladatai egyike volt a Magyar Könyvszemle szerkesztése. Dezsényi Béla halála után lett a folyóirat felelős szerkesztője, lényegében már 1972-től ő szerkesztette, a lap impresszumában azonban csak 1974-től szerepel neve e tisztségében. Nevéhez fűződik a nagy múltú folyóirat művelődéstörténeti jellegének és profiljának megerősítése; a Magyar Könyvszemle 130 esztendő történetében az egyik leghosszabb ideig irányította a periodikumot, és maradandó érdemei vannak egyrészt abban, hogy a '80-as, '90-es évek fordulójának nehéz éveit átvészelte a folyóirat; másrészt pedig abban, hogy a Magyar Könyvszemle a tágra felfogott művelődéstörténeti kutatásoknak nemcsak fórumává, de organizátorává is vált.

Kókay György a maga kutatásaiban is a művelődéstörténeti szemlélet és az interdiszciplináris módszer mesteri alkalmazója volt. Az önálló forrásfeltáráson alapuló történeti összegzés jellemzi tanulmányain kívül akadémiai nagydoktori értekezését, amelyet 1991-ben védett meg *A magyarországi könyvkereskedelem* címmel. A témában végzett kutatásait először német nyelven összegezte. A Wiesbadenben működő Harrassowitz-cég kérte fel, hogy az általa indított sorozat, a *Geschichte des Buchhandels* harmadik kötete számára készítse el a hazai könyvkereskedelem átfogó szintézisét. A munka 1990-ben látott napvilágot *Geschichte des Buchhandels in Ungarn* címmel. Némileg átdolgozott magyar nyelvű változatát a Balassi Kiadó tette közzé 1997-ben *A könyvkereskedelem Magyarországon* címmel.

Kókay György szakmánk történeti kérdéseivel foglalkozott, ugyanakkor soha nem szakadt el a könyvtári gyakorlat világától sem. A könyvtárakat a tudományos kutatás alapvető intézményének tekintette, és e vélekedése, illetve a nemzeti múlt írásos emlékeinek megőrzése, feltárása iránti felelősségérzete vezette ahhoz, hogy az 1970-es, 1980-as években az egyházi könyvtárak állami szakfelügyelője nagy tapintatot, diplomáciai érzéket kívánó tisztét elvállalta. Múlthatatlan érdemei voltak abban, hogy érezhetően javultak a nagy múltú egyházi könyvtárak működési feltételei, megkezdődhetett a tervszerű állományvédelem, restaurálás, és elkezdődhetett a bibliotékák kéziratainak feltárása is *Az egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai* elnevezésű sorozatban. A könyvtári szaksajtóban (*Könyvtáros, Könyvtári Figyelő*) több alkalommal adott hírt az egyházi könyvtárak helyzetéről, és az e gyűjtemények kezelői számára indított speciális tanfolyam egyik előadója volt. 1981-től az ELTE Könyvtártudományi Tanszékén címzetes egyetemi docensként a sajtótörténetet oktatta; 1996-tól a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen egyetemi

tanárként tanította a sajtótörténetet, majd 2000 és 2003 között az egyetemen megszervezett Kommunikáció Intézet vezetőjeként vállalt feladatot.

Kókay György gazdag és teljes életet élt, az értékeknek nemcsak tisztelője és megőrzője volt, hanem létrehozója is. A nemzeti művelődést szolgálta nagy szorgalommal és munkabírással. Pál apostollal mondhatta ő is: *„A jó harcot megharcoltam, a pályát megfutottam, a hitet megtartottam.”* Személyében nemcsak a hazai művelődéstörténet, a könyv-, könyvtár- és sajtótörténet kiemelkedő kutatójától és a Magyar Könyvszemle szerkesztőjétől búcsúzik a könyvtáros társadalom, hanem a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, illetve a lap elődjének gyakori munkatársától is.

Pogány György